

Motion till riksdagen 2017/18:4112

av Elisabeth Svantesson m.fl. (M, L, C, KD)

med anledning av prop. 2017/18:159 Tillstånd att ta emot offentlig finansiering inom socialtjänsten, assistansersättningen och skollagsreglerad verksamhet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2017/18:159 Tillstånd att ta emot offentlig finansiering inom socialtjänsten, assistansersättningen och skollagsreglerad verksamhet.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på nationella kvalitetskrav för välfärden, som gäller lika för offentliga och fristående verksamheter, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Valfrihet för medborgare och mångfald av utförare inom välfärdssektorn är här för att stanna. Företag, organisationer, stiftelser och kooperativ hjälper varje dag miljontals svenskar i deras vardag genom att utföra offentligt finansierade välfärdstjänster. I dag går drygt 340 000 elever i fristående skolor, 60 procent av alla personliga assistenter har en annan arbetsgivare än kommunen och drygt 20 procent av alla som bor på äldreboende gör det i ett som inte drivs av kommunen.

Möjligheterna till valfrihet inom ramen för den offentligt finansierade välfärden ger föräldrar och barn inflytande över vilken skola de ska gå i, och äldre får ofta själva välja hemtjänstleverantör oavsett hur deras privatekonomi ser ut. I många andra länder finns det parallella system med privata alternativ som enbart vänder sig till de som har råd att betala höga avgifter – så har och ska vi inte ha det i Sverige. Vår välfärdsmodell innebär också att sjuksköterskan som har en idé om hur vårdcentralen skulle kunna fungera bättre har möjlighet att starta en egen verksamhet. Det är också möjligt för föräldrar som exempelvis vill att barnen ska vara ute i naturen att starta en egen ”I ur och skur”-

förskola. På så sätt får fler vara med och utveckla välfärden och bidra med idéer och perspektiv. Det har lett till att många entreprenörer med kreativa idéer medverkat till att både förbättra och effektivisera välfärden. Det har också varit ett sätt att få in fler idéburna organisationer som med sitt engagemang och sin värdegrund möter de personer som behöver samhällets stöd och hjälp.

Redan sommaren 2015 riktade finansutskottet ett tillkännagivande mot regeringen (bet. 2014/15:FiU32) med den tydliga uppmaningen att ändra inriktningen på Välfärdsutredningen (SOU 2016:78) som nyligen hade tillsatts. Utredningen hade fel fokus och vi allianspartier föreslog, och riksdagen ställde sig bakom, en annan inriktning. I stället för att fokusera på företagets vinster ville vi fortsätta arbetet med att stärka kvaliteten i välfärden. Vi pekade ut följande områden: tillståndsplikt med ägar- och ledningsprövning, kravställande och uppföljning av kvalitet samt skarpare sanktioner vid misskötsel. Vi menade att utgångspunkten för utredningen skulle vara att likvärdiga krav ställs på privata och offentliga aktörer.

Vi är därför kritiska till att regeringen gått emot riksdagens vilja och lagt tid och kraft på att förbereda ett förslag som regeringen redan på förhand vet saknar stöd i riksdagen.

Kärnan i regeringens förslag är att begränsa vinsten för välfärdsföretag, och enligt förslaget på ett sätt som för många i praktiken innebär ett vinstförbud. Regeringen menar att välfärdsföretagen tar ut stora övervinster samtidigt som de driver verksamheterna med dålig kvalitet. Hade så varit fallet hade regeringens oro varit förståelig. Men en närmare analys av välfärdsbranschen visar dock att rörelsemarginalerna i genomsnitt inte är större än i andra tjänstebranscher och att kvaliteten i verksamheterna överlag är minst lika bra – om inte bättre – i de fristående alternativen.

Regeringens förslag är alltså utformat för att lösa ett problem som i verkligheten inte har den karaktär som regeringen påstår. Åtgärderna löser inga reella problem utan går i stället ut över elever och omsorgsbehövande när fungerande skolor, hemtjänst och äldreboenden, som varken har kvalitetsproblem eller fördärvar förtroendet för den gemensamt finansierade välfärden, riskerar att behöva stängas som en konsekvens av regleringen.

Det är inte bara vi som gör den här bedömningen; en överväldigande majoritet av de remissinstanser som yttrat sig om förslaget är negativa på samma grunder. Många av regeringens egna expertmyndigheter sågar förslaget. Välfärdsutredningens egna sakkunniga har tagit avstånd från den modell för vinstbegränsning som föreslås. Både Lagrådet och Riksrevisionen anser att beslutsunderlaget inte är fullgott för att genomföra ett så omfattande ingrepp i välfärdssektorn som förslaget utgör. Kommerskollegium framför att proportionalitetsbedömningen av förslaget är bristfällig och att såväl allmänintresse som problembeskrivning är otydligt formulerade. Sammantaget är risken överhängande för att en stor mängd välfungerande skolor, äldreboenden och hemtjänstföretag tvingas lägga ned sin verksamhet om förslaget röstas igenom. Resultatet blir då att hundratusentals elever och brukare kastas ut i osäkerhet och får en huvudman de tidigare aktivt valt bort. Det skulle kraftigt begränsa valfriheten och mångfalden av äldreboenden, skolor och hemtjänstleverantörer. Precis som regeringen själv skriver anser ca 70 procent av befolkningen att det är viktigt med valfrihet inom barnomsorg, sjukvård, skola och äldreomsorg. På så vis riskerar förslaget snarast att försämra förtroendet för välfärden än att öka detsamma.

Det är därför viktigt att denna proposition avslås. Samtidigt finns det problem med styrningen och kvalitetsuppföljningen av alla de verksamheter som berörs av lagförslaget. Det legitimitetsproblem som oroar oss är hur förtroendet ska kunna fortsätta vara högt när kvalitetsbristerna på många håll – inom såväl offentliga som privata alternativ – är så påtagliga. Kvaliteten handlar inte om vem som är huvudman utan beror på hur väl verksamheten utformas för att möta elevens, patientens, den äldres eller den assistansbehövandes behov och önskemål.

Det finns tyvärr verksamheter som i dag inte håller den kvalitet som vi bör förvänta oss i ett land som Sverige. Det gäller både kommunala och fristående verksamheter. För att komma åt problemet vill vi gå vidare med förslag som stärker kvaliteten i välfärden. Det handlar t.ex. om att införa en generell tillståndsplikt med ägar- och ledningsprövning för hela välfärden. En sådan bör gälla för att få bedriva skola, hälso- och sjukvård, omsorg och verksamhet inom socialtjänst och LSS. En del av tillståndprocessen ska utgöras av ledningsprövning för offentlig verksamhet och ägar- och ledningsprövning för fristående verksamheter. Regeringen har föreslagit en del av detta i sin proposition 2017/18:159 men mer måste göras.

Därutöver bör nationella kvalitetskrav inrättas och sanktionerna som staten kan rikta mot enskilda verksamheter skärpas. Kvalitetskrav och kvalitetsuppföljning ska i första hand fokusera på mätbara resultat, inte på att mäta insatta resurser. För att komma till rätta med kvalitetsbristerna behöver dagens sanktioner förstärkas med exempelvis möjligheten till tillfällig statlig tvångsförvaltning, större utrymme att lägga ned de verksamheter som dras med stora kvalitetsproblem samt skarpare ekonomiska sanktioner. Att sanktioner sätts in mot exempelvis en kommun som inte klarar kunskapsuppdraget i en skola eller trygghetsuppdraget i omsorgen bör även återspeglas i den ledarprövning som ska göras när en ny verksamhet startas.

När det gäller utformningen av ovanstående ska goda möjligheter för små och nya aktörer att starta och driva välfärdsverksamheter säkerställas. Det gäller inte minst idéburna aktörers förutsättningar att bedriva verksamhet på välfärdsområdet.

Så ser vi till att både behålla valfrihet och säkerställa hög kvalitet i välfärden. Tvärt emot vad regeringen verkar tro är dessa värden inte bara möjliga att kombinera utan förutsätter varandra för att välfärden ska kunna fortsätta utvecklas. Vi är också övertygade om att det bara är med fortsatt valfrihet och mångfald som legitimiteten för välfärden i vårt moderna samhälle kan upprätthållas.

Elisabeth Svantesson (M)

Mats Persson (L)

Emil Källström (C)

Jakob Forssmed (KD)